

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 1 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ขึ้น เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030)

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีก่อให้เกิดการหลั่งไหลของข้อมูลสารสนเทศและข่าวสารซึ่งมีผลกระทบต่อคนในสังคมแทบทุกด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 จึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมไทยชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤติอันน่าเป็นห่วง ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล เพราะมุ่งสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียว ทำให้บุคคล

และสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน จึงเกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ขาดการเตรียมความพร้อมที่ดีต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งสร้างปัญหาทั้งระบบให้กับสังคมไทย จะเห็นได้ว่า การนำเสนอข่าวสารจากสื่อต่างๆ สะท้อนภาพเด็กเยาวชนหลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป ในทางที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ทะเลาะวิวาท ก่อความสงบในสังคม ก่ออาชญากรรม ดิตยาเสพติด ค้าบริการทางเพศ การฆ่าตัวตาย ซึ่งได้ทวีความรุนแรงและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลกระทบกระเทือนถึงคุณธรรม จริยธรรม บั่นทอนคุณค่าความดีงามทางจิตใจ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการวางแนวทางการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติและสังคมโลก จากข้อมูลในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จึงจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น มาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป เพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554 : 2)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความกังวลใจเกี่ยวกับข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียนที่ประสบความล้มเหลวในการศึกษา ซึ่งในแต่ละปีมีสถิตินักเรียนเป็นจำนวนมากที่ประสบความล้มเหลวในการศึกษา (สันติสุข สันติศาสนสุข. 2552 : 87) ศึกษาสาเหตุพบว่า นักเรียนที่ประสบความล้มเหลวในการศึกษา ส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจน มีภาระต้องดูแลช่วยเหลือคนในครอบครัว ปรับตัวเข้ากับสังคมในโรงเรียนไม่ได้ ไม่ชอบวิธีการสอนของครู ขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครองและปัญหาอื่นๆ ทั้งที่เกิดจากผู้ปกครอง ที่ไม่มีความพร้อม โรงเรียนที่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ตัวนักเรียนเองที่ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และหากปล่อยให้นักเรียนแม้เพียงคนเดียวหลุดออกจากระบบการศึกษา นั้นหมายถึง ความสูญเสียอย่างประเมินค่าไม่ได้ทั้งในแง่ เศรษฐศาสตร์ โอกาสในการพัฒนาสังคม และความรู้สึกรักของพ่อแม่ผู้ปกครองที่หวังจะให้โรงเรียนสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เด็กและเยาวชน หากโรงเรียนไม่คิดที่จะดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังปล่อยปละละเลยให้นักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา แล้วไปสร้างปัญหาให้สังคมอย่างที่ใครๆ ก็คาดไม่ถึง โรงเรียนจะเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่เป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างไร ด้วยสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้นที่เกิดขึ้นกับนักเรียน จะส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสหรือมีแนวโน้มที่จะเกิดความเสี่ยงในด้านการเรียน และด้านพฤติกรรม ซึ่งมีโอกาสที่จะประสบความล้มเหลวในการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักในการบริหารจัดการให้นักเรียนที่อยู่ในระบบของโรงเรียน บรรลุเจตนารมณ์ของวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ

ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2560 -2567) เพื่อให้นักเรียนที่ขาดโอกาสได้พัฒนาทุกด้านทั้งร่างกายและจิตใจที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา นอกจากจะดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา (กรมสุขภาพจิต. 2552 : 1) ในการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว โรงเรียนสามารถกระทำได้โดยใช้ “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยผ่านกระบวนการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนจากโรงเรียน สำหรับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2559 : 11)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ทุกองค์การต้องเผชิญกับสถานะการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม สภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและอื่นๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลในทางบวกที่ทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน อย่างไรก็ตาม จะส่งผลในทางลบด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤติทางสังคม เช่น การใช้แรงงานเด็ก การล่วงละเมิดทางเพศ ภัยจากสารเสพติด การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรง ปัญหาจากความเครียดความวิตกกังวล การแตกแยกของครอบครัวและสังคม เป็นต้น

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกโรงเรียน ได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำและดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เพื่อการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน อย่างไรก็ตามการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านมายังขาดประสิทธิภาพ จะเห็นได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครอบครัวของนักเรียนจำนวนมาก หย่าร้าง ครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ นักเรียนหลายคนมาจากต่างจังหวัด และพักอาศัยอยู่กับญาติ นักเรียนหลายคนมีความเสี่ยงในเรื่องยาเสพติด และเป็นแหล่งมั่วสุมในการเล่นเกมและการพนัน เป็นต้น ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง

ครูที่ปรึกษา หัวหน้าระดับ และนักเรียน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งหมด มีคะแนนเฉลี่ย 2.80 และมีนักเรียนออกกลางคัน ร้อยละ 1.15 ซึ่งเป็นผลมาจากความเสี่ยง ด้านครอบครัว ด้านยาเสพติด ด้านอารมณ์ ทางโรงเรียน จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ในปีการศึกษา 2561 ซึ่งทางโรงเรียนได้คัดกรองนักเรียน ซึ่งมีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มสูงที่จะไม่จบการศึกษา

ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา ได้ตระหนักเห็นถึงปัญหาและความสำคัญในภาระหน้าที่ จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในกระบวนการวิจัย ทั้งนี้จะนำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นที่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและ/หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผน ปฏิบัติ (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติ (Observe) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflect) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ผู้วิจัยหวังว่า การศึกษาในครั้งนี้ จะทำให้สามารถดูแลและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการพัฒนานักเรียนให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน คลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน
2. เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการดำเนินการ ดังนี้

1. โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสำหรับกรณีศึกษา ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่สมบูรณ์ ผู้บริหารและคณะครูต้องการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และยินดีให้ความร่วมมือเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับกรณีศึกษา

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

- 2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน
- 2.2 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป
- 2.3 หัวหน้าระดับชั้น
- 2.4 ครูแนะแนว
- 2.5 ครูที่ปรึกษา
- 2.6 นักเรียน
- 2.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.8 ผู้ปกครอง

3. ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยนำระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) และ ระบบสะท้อนผล (Reflect) ไปประยุกต์ใช้ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รอบ คือ R_1D_1 , R_2D_2 และ R_3D_3 โดยมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R_1)

- 3.2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D_1)
- 3.3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R_2)
- 3.4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D_2)
- 3.5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R_3)
- 3.6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D_3)

4. ระยะเวลาในการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โดยแบ่งช่วงของการพัฒนาออกเป็น 3 รอบ ดังนี้

- 4.1 รอบที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 2561 ถึงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2561

4.2 รอบที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2561 ถึงวันที่ 29 มีนาคม 2562

4.3 รอบที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2562 ถึงวันที่ 8 ตุลาคม 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คาดว่าจะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ ตลอดจนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข
2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน สามารถดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
3. โรงเรียนได้รูปแบบการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ โดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ อันจะทำให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน มีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และมีบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect)

2. การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ชั้นหลัก ดังนี้

2.1 ชั้นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ขั้นการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนยกร่างระบบ ดำเนินการยกร่างระบบ ตรวจสอบโครงสร้าง ประเมินและปรับปรุงโครงสร้างระบบ

2.3 ขั้นการทดลองใช้ระบบ โดยการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปสู่การปฏิบัติ ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนเตรียมการใช้ระบบ ดำเนินการใช้ระบบ สังเกตการปฏิบัติ และสะท้อนผลการปฏิบัติ จากการนำระบบไปใช้ และใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการเข้าร่วมเพื่อเป็นกลไกควบคุมในการนำระบบไปใช้

2.4 ขั้นการประเมินและปรับปรุงระบบ ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลังจากการทดลองใช้ในทุกขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น จะใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการสะท้อนผล เข้าไปร่วมด้วยในทุกขั้นตอน

3. การประเมินเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประเมินในขณะที่ยังนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้เพื่อเป็นกลไกควบคุมในการใช้ระบบ โดยเน้นการประเมินแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเริ่มต้น เป็นการดำเนินงานเชิงระบบเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายร่วมกัน การสร้างทีม และการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่ม ในการดำเนินการประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเจรจาต่อรอง

3.2 ขั้นติดตามความก้าวหน้า เป็นการดำเนินการระหว่างการทำงานที่มุ่งไปสู่เป้าหมายเป็นระยะติดตามความก้าวหน้า ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมสำรวจจุดแข็งและจุดอ่อนเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการดำเนินการ แล้วสร้างเกณฑ์การประเมินโดยใช้เป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจปรับเป้าหมายและพัฒนายุทธวิธีในการเอาชนะอุปสรรค เพื่อบรรลุผลการดำเนินการ ในขั้นนี้ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการให้ข้อมูลป้อนกลับ

3.3 ขั้นสรุปรวม เป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตรวจสอบการดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ โดยเน้นการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าโดยรวม

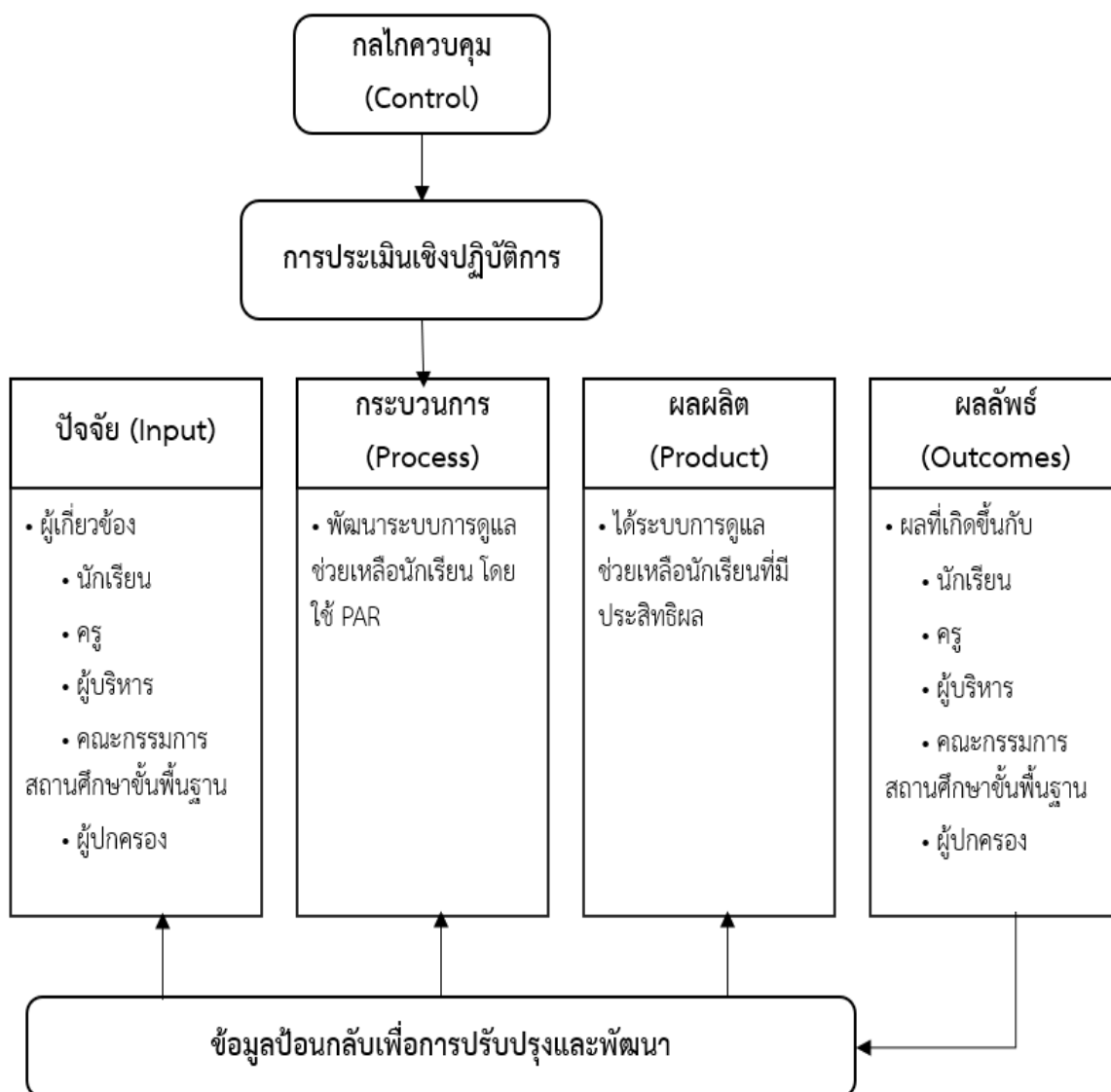
4. ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินประสิทธิภาพของระบบ ซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 :178-180) โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ความเหมาะสม ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. ผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ครูแนะแนว ครูหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ปรึกษา ผู้บริหาร หัวหน้าระดับชั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้ส่วนเสีย จึงให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ดังนั้นการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่พัฒนาขึ้นจึงมีความเหมาะสม เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นกระบวนการในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อตอบคำถาม เกี่ยวกับภาระงาน ที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่ ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผนปฏิบัติ (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการปฏิบัติ (Observe) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflect) จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาได้ ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และจากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้ง การประเมินเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิด ในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน